

Stichting Sint Agathatsjerke

Meerjaren Onderhoudsplan

2021 - 2026

Opgesteld : januari 2021
Versie : 1.0 Definitief

Inhoud

1 Meerjaren Onderhoudsplan Agathatsjerke	3
2 Onderhoudsplan Gewelf	4
3 Meerjaren onderhoudsplan Begraafplaats	5

1 Meerjaren Onderhoudsplan Agathatsjerke

Naast regulier beheer en onderhoud en vaste lasten is voor de Sint-Agathatsjerke een onderhoudsplan opgesteld samen met de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen in Friesland na inspectie door de monumentenwacht Fryslân.

Aan de hand hiervan is instandhoudingssubsidie (BRIM) aangevraagd bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en verleend voor de jaren 2021-2026.

Binnen de subsidieperiode zal de stichting in hoofdzaak de volgende werkzaamheden realiseren.

- Het renoveren van de toren
- Het aanbrengen van een veilige werkvloer in de toren t.b.v. het hijsen van de vlag
- Het aanbrengen van een veilige en vaste trap naar de betreffende vloer

Voor de renovatie is subsidie verstrekt in kader van de monumentale status. Voor de veiligheidsvoorzieningen zal dit uit eigen middelen moeten komen.. Aangezien de toren in een slechte staat verkeert, is besloten om de toren direct in het 1^e jaar 2021 te gaan renoveren. De veiligheids- en bereikbaarheidsvoorzieningen zullen dan ook direct meegenomen worden.

Het SBKG heeft voor de betreffende renovatiewerkzaamheden subsidie verstrekt ter grootte van 60% van het totale geschatte budget, welke in 6 termijnen wordt vergoedt. Omdat het hier in één keer op een zeer forse uitgave gaat (ca. € 100.000,-), welke een behoorlijke aanslag pleegt op het eigen vermogen, is besloten een her aanvraag te doen, op een eenmalige grote uitkering van de subsidieverstrekking, e.e.a. op advies van de heer A. Vellinga, welke ons in deze ondersteunt voor de totale renovatie.

Overige voorziene werkzaamheden in de periode 2021 – 2026 betreffen;

- Schilderwerk
- Behandelen preekstoel en banken
- Brandbestrijdingsinstallaties
- Elektrotechnische installaties
- Regulier onderhoud orgel en klokken

Zie Bijlage “Periodiek Instandhoudingsplan” t.a.v. budgettering en subsidieverstrekking

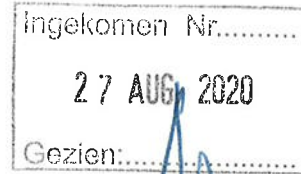
De subsidie vergoed maar een deel van de kosten van de werkzaamheden de rest zal de stichting zelf moeten bijdragen vanuit haar eigen vermogen.

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Protestantse Stichting Sint Agathatsjerke
p/a SBKG Noord-Nederland
Postbus 137
8900 AC LEEUWARDEN

>1144208<

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
InfoDesk
T 033 4217456
F 033 4217799
info@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie
1144208

Uw referentie
Uw aanvraag Sim 2020

Uw brief van
02 maart 2020

Bijlage(n)
2

Datum: 26 augustus 2020
Betreft: Verlening instandhoudingssubsidie

Geachte heer, mevrouw,

Op 02 maart 2020 ontving ik uw subsidieaanvraag in het kader van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim). U vraagt subsidie aan voor het rijksmonument met het monumentnummer 33989.

Uw aanvraag is geregistreerd onder zaaknummer 1144208. Ik verzoek u hiernaar te verwijzen bij elk telefonisch of schriftelijk contact met de RCE.

Met deze brief ontvangt u een besluit op uw subsidieaanvraag.

Besluit

Ik verleen u een subsidie van € 94.405,00.

De subsidie is gebaseerd op de Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM) en bestemd voor de uitvoering van de werkzaamheden zoals opgenomen in uw subsidieaanvraag. Voor de besluitmotivering en de berekening van de subsidiabele kosten verwijs ik u naar de bijlage(n) van dit besluit.

Waar moet u aan voldoen?

De volgende verplichtingen zijn, op grond van artikel 17 tot en met 22 van de Sim, van toepassing:

1. zodra aannemelijk is dat de activiteiten waarvoor de subsidie is verleend niet, niet tijdig of niet geheel worden verricht of dat niet aan de subsidie verbonden verplichtingen wordt voldaan, meldt u dit schriftelijk en onverwijld aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).
2. na afloop van de werkzaamheden waarvoor subsidie is verleend onderhoudt u het rijksmonument in de staat waarin het door de werkzaamheden waarvoor subsidie is verleend is gebracht.
3. het kerkgebouw waarvoor subsidie is verleend, moet ingevolge artikel 20 van de Sim gedurende de subsidieperiode overeenkomstig de verklaring, bedoeld in artikel 8, tweede lid, aanhef en onder h, van de Sim, bestendig worden gebruikt.

Wanneer komt de subsidie beschikbaar?

De subsidie wordt voor 90% bevoorschot en als volgt aan u beschikbaar gesteld:

februari 2021	15.00 %	€ 14.164,00
februari 2022	15.00 %	€ 14.160,00
februari 2023	15.00 %	€ 14.160,00
februari 2024	15.00 %	€ 14.160,00
februari 2025	15.00 %	€ 14.160,00
februari 2026	15.00 %	€ 14.160,00

De subsidiebedragen worden automatisch aan u uitbetaald. Eventueel kunt u een verzoek indienen bij de RCE om het bevoorschottingsritme te wijzigen.

Verantwoording

Na afloop van de subsidieperiode dient u in de periode tussen 1 juni en 15 juli een verzoek tot vaststelling van de subsidie in. Bij dit verzoek overlegt u een verantwoording waarin u inzichtelijk maakt dat de gesubsidieerde activiteiten daadwerkelijk zijn verricht. Deze verantwoording bestaat uit twee delen:

1. Een prestatieverklaring, conform het daartoe vastgestelde formulier, waarin u verklaart dat de werkzaamheden volgens het instandhoudingsplan zijn uitgevoerd en dat de van toepassing zijnde verplichtingen zijn nageleefd. De prestatieverklaring bevat, voor zover van toepassing, een toelichting op verschillen tussen de voorgenomen activiteiten en feitelijke realisatie.
2. Een inspectierapport opgesteld na uitvoering van de werkzaamheden.

De formulieren voor het verzoek tot vaststelling en de prestatieverklaring treft u aan op de website www.cultureelerfgoed.nl.

Aan de hand van de door u overgelegde stukken wordt de subsidie vastgesteld en worden eventuele restbedragen uitbetaald.

Monitoring door de RCE

Tijdens of na de subsidieperiode kan ik u verzoeken inzicht te geven in de (reeds) verrichte werkzaamheden. Indien er sprake is van een bezoek ter plaatse ontvangt u hiervan vooraf een schriftelijk bericht.

Tussentijdse verantwoording subsidie bij eigendomsoverdracht

Het kan zijn dat u de eigendom van het betreffende rijksmonument tussentijds overdraagt aan een nieuwe eigenaar. In dat geval dient u binnen drie maanden na de eigendomsoverdracht een verzoek tot vaststelling van de subsidie in bij de RCE. Na de vaststelling van uw deel van de subsidie kan ik vervolgens op diens verzoek aan de nieuwe eigenaar subsidie verstrekken ten behoeve van de afronding van de activiteiten waarvoor de subsidie is verleend.

Nadere informatie

Heeft u vragen over deze brief, dan kunt u op werkdagen telefonisch contact opnemen met de InfoDesk van de RCE. U kunt de InfoDesk rechtstreeks bereiken via telefoonnummer 033-4217456. Informatie over de instandhoudingsregeling treft u aan op www.cultureelerfgoed.nl.

Hoogachtend,

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

drs. Rob Smouter
hoofd afdeling Wettelijke Taken

Bijlagen

1. Besluitmotivering en monumentengegevens
2. Berekening subsidiabele kosten

Heeft u bezwaar?

Mocht u bezwaar hebben tegen dit besluit dan kunt u binnen zes weken na de dag waarop dit besluit u is toegezonden, een bezwaarschrift indienen. U richt dit schriftelijke bezwaar aan de minister van OCW en stuurt het onder vermelding van "Bezwaar", ter attentie van DUO, Postbus 30205, 2500 GE in Den Haag. Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op <https://www.duo.nl/zakelijk/oneens-met-duo/bezwaar-maken.jsp>

Bijlage 1

Uw aanvraag heeft betrekking op het volgende object:

Naam : Sint Agathakerk
Straatnaam/huisnummer : Buorren 1
Postcode/plaats : 9216 WB OUDEGA GEM SMALLINGERLND
Monumentnummer : 33989

BESLUITMOTIVERING

Mijn beoordeling

Uw subsidieaanvraag heb ik beoordeeld op basis van de Sim en de bijbehorende Leidraad subsidiabele instandhoudingskosten. Bij de beoordeling heb ik gebruik gemaakt van de door u bij uw aanvraag overgelegde gegevens en bescheiden.

Subsidiabele kosten

De totale begroting bedraagt € 184.110,00 (inclusief btw). Het totale bedrag aan subsidiabele kosten heb ik berekend op € 177.212,00. Voor de gedetailleerde berekening en toelichting verwijs ik naar bijlage 2 van dit besluit.

Maximum bedrag subsidiabele kosten

De subsidiabele kosten op grond waarvan het subsidiebedrag wordt bepaald, zijn ten hoogste 3 procent van de herbouwwaarde (artikel 5, lid 1 van de Sim). Omdat de totale subsidiabele kosten van uw aanvraag hoger zijn dan dit maximum, stel ik de subsidiabele kosten vast op het maximum van € 157.341,00, zijnde 3 procent van de herbouwwaarde (€ 5.244.700,00).

Berekening subsidiebedrag

Het subsidiepercentage betreft 60% van de subsidiabele kosten. De aan u te verlenen subsidie bedraagt daarmee € 94.405,00.

STABU-code en omschrijving	Aantal	Eenheid	Arbeid in uren	Arbeid in uren totaal	Materiaal	Materiaal totaal	Onderaanneming	Onderaanneming totaal	Stelposten	Totaal	Jaar vd werkzaamheden (vul desgewenst een j in)						Planjaar 1 bedragen	Planjaar 2 bedragen	Planjaar 3 bedragen	Planjaar 4 bedragen	Planjaar 5 bedragen	Planjaar 6 bedragen	TOTAAL	Specifieke opmerking of de reden waarom de kosten niet subsidiabel zijn of zijn aangepast (in te vullen door de RCE)	
											2021	2022	2023	2024	2025	2026									
54 Brandbestrijdingsinstallaties																									
controle blusmiddelen	2	st		0,00		0,00	50,00	100,00			100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		600,00		
Subtotaal 54				0,00		0,00	50,00	100,00			100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		600,00		
70 Elektrotechnische installaties																									
Periodieke controle bliksem afleidingsinstallatie no risk abonnement	1	post		0,00		0,00	275,00	275,00			0,00		275,00		0,00		275,00		0,00		275,00		825,00		
Meetpunten	6	stk		0,00		0,00	35,00	210,00			0,00		210,00		0,00		210,00		0,00		210,00		630,00		
Subtotaal 70				0,00		0,00	310,00	485,00			0,00		485,00		0,00		485,00		0,00		485,00		1.455,00		
91 Klinkende monumenten (luidklokken, beiaarden, orgels, uurwerken, e.d.)																									
stembeurten / klein onderhoud orgel	1	post		0,00		0,00	600,00	600,00			600,00		600,00		600,00		600,00		600,00		600,00		3.600,00		
regulier onderhoud uurwerk	1	post		0,00		0,00	100,00	100,00			100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		600,00		
regulier onderhoud klokken	1	post		0,00		0,00	50,00	50,00			50,00		50,00		50,00		0,00		50,00		50,00		250,00	Aangepast. Betreft 2 klokken waarvan slechts een monumentale waarde heeft. Bedrag gehalveerd.	
herstel klok	1	off		0,00		0,00	4.060,50	4.060,50			0,00		0,00		0,00		4.060,50		0,00		0,00		4.060,50	Aangepast. Betreft 2 klokken waarvan slechts een monumentale waarde heeft. Bedrag gehalveerd.	
Subtotaal 91				0,00		0,00	4.810,50	4.810,50			750,00		750,00		750,00		4.760,50		750,00		750,00		8.510,50		
SUBTOTAAL van alle werkzaamheden											850,00	1.335,00	850,00	103.059,00	850,00	1.335,00	108.279,00								
Indirecte kosten																									
Onvoorzien 5,00%																									
Subtotaal incl. onvoorzien											0,00	0,00	0,00	5.152,95	0,00	0,00	5.152,95								
Directiekosten											850,00	1.335,00	850,00	108.211,95	850,00	1.335,00	113.431,95								
Opstellen instandhoudingsplan 3,22%																									
Jaarlijkse begeleiding 7,86%											3.652,51						3.652,51								
Monumentenwacht of andere deskundige (abonnement en periodieke inspectie)											0,00	0,00	0,00	8.505,46	0,00	0,00	8.505,46								
Subtotaal incl. directiekosten											250,00	650,00	250,00	650,00	250,00	650,00	2.700,00								
Leges 1,50%											4.752,51	1.985,00	1.100,00	117.367,41	1.100,00	1.985,00	128.289,92								
CAR-verzekering 0,40%																									
Subtotaal incl. leges en CAR											0,00	0,00	0,00	1.760,51	0,00	0,00	1.760,51								
Indexeringspercentage 3,00%											4.752,51	1.985,00	1.100,00	119.597,39	1.100,00	1.985,00	130.519,90								
Indexeringsbedrag											3,00%	6,09%	9,27%	12,55%	15,93%	19,41%									
Subtotaal incl. indexering											142,58	120,89	102,00	15.010,53	175,20	385,19	15.936,38								
BTW 21,00%											4.895,08	2.105,89	1.202,00	134.607,92	1.275,20	2.370,19	146.456,28								
TOTAAL GENERAAL											5.923,05	2.546,12	1.454,42	162.875,58	1.542,99	2.867,93	177.212,10								

ONDERHOUDSCHECKS

PRAKTISCHE ADVIEZEN

KLEIN HERSTEL

INSPECTIERAPPORT 2019

**Agatha Tsjerke
Buorren 1 te Oudega**

Objectgegevens

Object: Agatha Tsjerke
Buorren 1 te Oudega
Gemeente: SMALLINGERLAND
Objectnummer: 0408.4249
Monumentnummer: 33989

Inspectieplan

Abonnee/Contactpersoon: Protestantse stichting Sint Agatha Tsjerke (0512) 37 14 18
De heer Huismans geertje.sipko@huismans24.nl
Aldegeasterdyk 21 te Nijega
Sleuteladres: Mevrouw A. Stelwagen-Keimpema (0512) 37 17 41
Fabriekswei 6 te Oudega
Risicoklasse: 3

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Het exterieur is redelijk bereikbaar voor inspecties en redelijk bereikbaar voor reparaties. De toegankelijkheid van het interieur is redelijk.

Inspectiegegevens

Inspectie uitgevoerd door: S. Brouwer, D. Tolsma
Datum inspectie: 18 september 2019

Inleiding

Dit Inspectierapport is tot stand gekomen volgens de uniforme en onafhankelijke Inspectiemethode van de gezamenlijke provinciale Monumentenwachten. Het is bedoeld als leidraad voor het plegen van stelselmatig en periodiek onderhoud ter voorkoming van verval.

De inspectie heeft betrekking op de staat van onderhoud en de gebreken aan die delen van het object, die zichtbaar en op redelijke wijze veilig bereikbaar zijn. Er wordt niet gecontroleerd op niet-zichtbare delen c.q. verborgen gebreken en er wordt geen asbestinventarisatie uitgevoerd.

Algemeen

Kerk

De staat van het casco en onderhoudsstaat is goed. Doordat er veel onderhoud is uitgevoerd aan bijvoorbeeld de leibedekking en het voegwerk.

Toren

De staat van het casco is matig gezien dat de balken van de draagconstructie en de makelaar door houtrot zijn aangetast. De staat van het onderhoud is matig op basis van de grote werkzaamheden aan het schilderwerk en het kruis met pijnappel en haan en herstel van de door houtrot aangetaste onderdelen.

Uitgevoerde werkzaamheden door Monumentenwacht

- Eén kapotte lei vervangen.

Verwerkte materialen

- Koperen strip 30cm
- 4 koperen nagels
- Klein materiaal.

Prioriteitenlijst

De belangrijkste aanbevolen werkzaamheden zijn hieronder samengevat, op volgorde van prioriteit. Daarna volgt op de volgende pagina een uitgebreide checklist, waarin alle onderdelen van het object zijn benoemd en gekwalificeerd, zo nodig voorzien van een toelichting met eventueel een hersteladvies.

Op onze website www.monumentenwachtfryslan.nl kunt u aanvullende informatie vinden, zoals onderhoudswijzers en duurzaamheidstips.

Voorafgaand aan de uitvoering van werkzaamheden adviseren wij u om bij de gemeente te informeren of hiervoor een vergunnings- of meldingsplicht geldt.

Onderdelen	Rubriek	Technische staat	Termijn
<i>Kerk</i>			
○ De aangetaste vloerdelen vervangen.	3.2.2	Matig	1-2 jaar
○ Partieel hertel voegwerk.	1.2.2	Redelijk	2-4 jaar
○ Uitvoeren onderhoudsschilderwerk.	1.6	Redelijk	3-5 jaar
<i>Toren</i>			
○ De door houtrot/zwam aangetaste delen tot het gezonde hout verwijderen en aanlassen.	2.1.1	Matig	0-1 jaar
○ Herstellen/vervangen loden muts.	2.3	Matig	0-1 jaar
○ Het kruis demonteren en de door houtrot aangetaste delen herstellen. Herstellen pijnappel.	2.8	Matig	0-1 jaar
○ Aanbrengen veiligheidsvoorzieningen.	4.2	Matig	0-1 jaar
○ Demonteren, ontroesten en roestwerend behandelen onderdelen van klokkenstoel/klok	3.9	Matig	0-1 jaar
○ Vervangen stopverf.	1.7.1	Slecht	0-2 jaar
○ Uitvoeren schilderwerk.	1.7.2/2.5.1	Matig	0-2 jaar
○ Aanlassen balken	3.2.1	Slecht	0-2 jaar
○ Ontroesten en behandelen ankers.	3.2.1	Matig	0-2 jaar
○ Aangetaste delen vervangen.	3.2.2	Redelijk	0-2 jaar
○ Herstellen metsel- en voegwerk.	1.2.1	Redelijk	3-6 jaar

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Kerk
1. GEVELS			
1.1 Funderingen			
Algemeen - funderingen	G Voor zover waarneembaar en gezien de kwaliteit van het opgaande werk.		
1.2 Gevels			
1.2.1 Baksteen			
Algemeen - metselwerk (kloostermoppen)	G Dit betreft de koorzijde (oost) en de zuidoostelijke zijde. Ter plaatse van de koorzijde (oost) plaatselijk scheurvorming onder de vensters en op de zuidoostelijke hoek.		
			
	Metselwerk van kloostermoppen.		
- voegwerk	G Het voegwerk is partieel hersteld.		
1.2.2 Natuursteen			
Kopgevel (west) - metselwerk (tufsteen) - voegwerk	G R Plaatselijk open voegwerk op de noordwestzijde, onder de natuurstenen afdekking.		
			
	Open voegwerk.		
Zijgevel (noord) - metselwerk (tufsteen) - voegwerk	G G	O Het voegwerk uiterst terughouden en partieel herstellen met een voeg welke overeenkomt met het omliggende werk en zeker niet een te harde voegmortel, doordat tufsteen een poreuze steen is zal deze versnelt gaan schilferen bij het toepassen van een te harde voegmortel. Ca.1m ²	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Kerk
Zijgevel (zuid)			
- metselwerk (tufsteen)	G		
- voegwerk	G		
1.2.2 Natuursteen			
Algemeen			
- gevelafdekkingen	G		
- gevelsteen (oostzijde)	G		
- schouderstukken	G		
1.4 Vensters			
1.4.1 Baksteen en natuursteen			
Algemeen			
- afzaten vensters	G	Het voegwerk van de afzaten is hersteld.	
1.4.3 Gietijzer/staal			
Algemeen			
- stalen ramen	G		
Koor (oost)			
- ventilatieopeningen	G	Voor zover waarneembaar.	
1.5 Deuren, poortjes, toegangen			
Zijgevel (zuid)			
- deur	G	Plaatselijk lengtescheuren in het hout.	
			
		Fraaie deur.	
1.6 Uitpandige elementen			
Baarihokje			
- metselwerk (rood/bruine steen)	G		
- voegwerk (snijvoeg)	G	Ter plaatse van de versnijding enig gesleten voegwerk.	
- deur	G		
- deurkozijn	G	De onderdorpel ligt te laag ten opzichte van de bestrating.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
<ul style="list-style-type: none"> - ijzeren ronde ramen - beglazing - muur- en balkankers - windveren - dekplanken - schilderwerk - panlatten - Miofol - platte friese gesmoorde pannen 	<p>R Oppervlakkig corroderend.</p> <p>Oppervlakkig corroderend.</p> <p>G</p> <p>R Oppervlakkig corroderend.</p> <p>G</p> <p>G</p> <p>R Het schilderwerk is voornamelijk vuil, en vertoont lichte gebreken.</p> <p>G</p> <p>R Ter plaatse van de vogelplanken gootvorming. Hierdoor zijn de tengels op de noordwestzijde aan de onderzijde, plaatselijk door houtrot aangetast.</p> <p>Gootvorming ter plaatse van de vogelplank.</p> <p>R Met name op de noordzijde zijn de dakpannen schilferig, plaatselijk zijn dakpannen beschadigt. Plaatselijk aangroei van mos.</p> <p>Schilferige dakpannen.</p>	<p>○ Bij het uitvoeren van schilderwerk het raam roestwerend behandelen.</p> <p>○ Het schilderwerk voorzien van een onderhoudsschilderbeurt.</p>

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Kerk
<p><u>1.7 Glas/schilderwerk</u></p> <p>1.7.1 <i>Beglazing/glas in lood</i></p> <p>Glas-in-lood</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorzet beglazing - beglazing - loodstrips - brugijzers - stopverf <p>1.7.2 <i>Schilderwerk</i></p> <p>Oostzijde</p> <ul style="list-style-type: none"> - ventilatie roosters <p><u>1.8 Diversen</u></p> <p>Oostzijde</p> <ul style="list-style-type: none"> - muur- en balkankers - blind ankers (laatste spant tegen oostgevel) <p>2. DAKEN</p> <p><u>2.1 Kapconstructies</u></p> <p>2.1.1 <i>Hout</i></p> <p>Kapconstructie</p> <ul style="list-style-type: none"> - algemeen <p>Kapconstructie</p> <ul style="list-style-type: none"> - sporen 	<p>R De aansluiting van de voorzetbeglazing met het muurwerk is afgekit. Aan de zuidzijde condens vocht tussen de beglazing. Tijdens de inspectie van 2019 is dit niet waargenomen.</p> <p>R Enkele ruitjes op de noordzijde zijn gescheurd.</p> <p>G</p> <p>G</p> <p>R Plaatselijk barstvorming in de stopverf.</p> <p>R Lichte afbladdering van lamellen.</p> <p>R Oppervlakkig corroderend.</p> <p>R Oppervlakkig corroderend.</p> <p>R De kap is vervuild door vleurmuizen. Tijdens de inspectie van 2019 zijn er geen vleurmuizen waar genomen. Voor een deel is er folie over het gewelf aangebracht.</p> <p>Deels ligt er folie over het gewelf.</p> <p>G</p>	<p>○ Bij gelegenheid de gescheurde ruitjes vervangen.</p> <p>○ Bij het uitvoeren van onderhouds-schilderwerk de stopverfaansluitingen herstellen.</p> <p>○ De kap periodiek schoonmaken.</p>	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Kerk
<ul style="list-style-type: none"> - vloerbalken - sleutelstukken 	<p>G</p> <p>G</p>	Voor zover waarneembaar.	
<p>3.2.2 Vloeren</p> <p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> - houten vloeren 	<p>M</p>	<p>Over het algemeen zijn de vloeren van goede kwaliteit. Plaatselijk oude bonte knaagkever en houtwormaantastingen in de vloeren met name op de noordwestzijde, hier zijn 5 delen/planken zwaar aangetast.</p> <p>De plaats van de aangetaste vloerdelen.</p>	<p>○ Vervangen 5 vloerdelen van 1m¹</p> <p>De aangetaste delen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - steenachtige vloeren 	<p>G</p>		
<p>3.3 Gewelven</p> <p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> - tongewelf 	<p>G</p>	<p>Houten delen, fraai in art-deco stijl beschilderd. Op de noordelijke zijde zijn op de onderste lijst lekkagesporen waargenomen mogelijk ontstaan door werkzaamheden aan de leibedekking.</p> <p>Lekkagesporen</p>	
<p>3.6 Timmerwerk/lijstwerk</p> <p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> - timmerwerk/lijstwerk 	<p>G</p>		

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
<p><u>3.7 Binnenpleisterwerk</u></p>		
<p>3.7.1 Pleisterwerk</p>		
<p>Algemeen</p>		
<p>- pleisterwerk</p>	<p>R Op de zuidzijde plaatselijk gebreken door uittredende zouten. Ook ter plaatse van de trapopgang gebreken aan het pleisterwerk door uittredende zouten.</p>	
		
<p><u>3.8 Betimmeringen, meubilair (aarden nagelvast)</u></p>		
<p>Algemeen</p>		
<p>- preekstoel</p>	<p>R In de voet van de preekstoel oude aantasting van bonte knaagkever.</p>	
<p>- banken</p>	<p>R Oude aantastingen van bonte knaagkever in de oostelijke herenbank. Tijdens de inspectie geen activiteit waargenomen. Op de noordoostzijde vermoedelijk een balk van de vloer gebroken.</p>	
<p>- orgelkast</p>	<p>G</p>	
<p>- rouw/tekstborden</p>	<p>R Plaatselijk aantastingen van houtworm. Op het zuidoostelijke rouwbord enige schimmelvorming op de achterzijde. Ten opzichte van de foto uit de vorige rapportage lijkt de schimmelvorming niet uit te breiden.</p>	
		
<p>- galerij</p>	<p>G</p>	

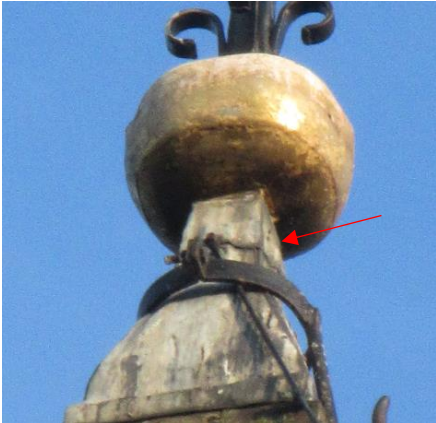

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Kerk
- koorhek	G		
- doophek	G		
- lambrisering	R	Op de zuidwest-, noordwestzijde en onder de preekstoel door bonte knaagkever aangetast. Tijdens de inspectie van 2019 geen activiteit waargenomen.	
4. DIVERSEN			
<u>4.1 Technische installaties</u>			
4.1.1 <i>Algemeen</i>			
Technische installaties			
- algemeen		N.B. Controle op de werking van de zich in of op een gebouw bevindende installaties valt buiten de inspectie van de Monumentenwacht.	
4.1.2 <i>Bliksembeveiliging</i>			
Algemeen			
- bliksembeveiliging	G	N.B. De inspectie van de bliksembeveiliging heeft uitsluitend betrekking op de uitwendige installatie.	○ Betreffende de juiste functionering, dient u de installatie periodiek te laten doormeten door een gespecialiseerd bedrijf.
4.1.3 <i>Brandbeveiliging</i>			
Algemeen			
- brandbeveiliging	G	N.B. De inspectie van de brandbeveiliging heeft uitsluitend betrekking op de uiterlijke toestand. Brandblusser aanwezig.	
<u>4.2 Bereikbaarheid en toegankelijkheid</u>			
4.2.1 <i>Interieur (toegankelijkheid)</i>			
Algemeen			
- bordes van toren naar kap	G	Er zijn RVS staven aangebracht als leuning.	
			
Oriëntatieverlichting			
- algemeen	G		
Ladders en trappen			
- algemeen	G		

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	<i>Kerk</i>
Loopplanken, bordessen en loopbruggen - algemeen	R		
4.2.2 <i>Exterieur (bereikbaarheid)</i> Ladderhaken - ladderhaken	G		
4.6 <u>Vogels en vleermuizen</u> Algemeen - vleermuizen		In de kap zitten doorgaans vleermuizen. Tijdens de inspectie van 2019 niet aanwezig.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
1. GEVELS			
1.1 Funderingen			
Algemeen			
- fundering	G	De toren staat enigszins uit het lood.	
1.2 Gevels			
1.2.2 Tufsteen/metselwerk			
Toren			
- metselwerk	G	De tufsteen is door de weersinvloeden verweerd.	
- voegwerk	R	Het voegwerk aan de oostzijde tussen de toren en de kerk is plaatselijk uitgesleten.	○ Het voegwerk zo veel mogelijk trachten te herstellen, dit moet zorgvuldig – en geheel volgens het bestaande (originele) voegwerk – worden uitgevoerd.
Spits			
- metselwerk	R	Voor zover waarneembaar, dit metselwerk is niet goed te controleren (gecontroleerd met een verrekijker). Lichte scheurvorming op de zuidwestzijde.	
- voegwerk	R	Onder de loden muts uitgesleten voegwerk. Plaatselijk open voegwerk.	○ Herstellen voegwerk als bestaand.
1.4 Vensters			
1.4.2 Hout			
Westzijde			
- ramen	R	Het hout is iets verweerd en aan de interieurzijde aangetast door houtrot.	○ Aangetaste delen laten herstellen door de schilder.
Zuidzijde			
- raam	G	Het hout is iets verweerd.	
Oostzijde			
- venster met gaas	G		
Algemeen			
- galmborden hout en kunststof	R	Plaatselijk delaminering van de kunststof galmborden.	○ Vooraf aan uitvoering schilderwerk borden nalopen op eventuele gebreken en deze te herstellen.
			
		Zie pijl.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
<u>1.5 Deuren, poortjes, toegangen</u>			
Westzijde			
- toegangsdeur	G Eiken deur.		
- sluitijzer	R Roestig in het metselwerk	○ Demonteren, ontroesten en roestwerend behandelen.	
Oostzijde			
- schuifdeur	G		
- kozijn	G		
- ijzeren rail en afdekking	R De afdekking is door boktor aangetast.	○ De aangetaste afdekking vervangen.	
<u>1.7 Glas/schilderwerk</u>			
<i>1.7.1 Beglazing/glas in lood</i>			
Algemeen			
- beglazing	G		
- stopverf	S Vooral aan de binnenzijde loszittend en weggevallen stopverf.	○ Plaatselijk de stopverf vervangen bij de volgende schilderbeurt.	
<i>1.7.2 Schilderwerk</i>			
Algemeen			
- luik	M Barstvorming, kaal hout, glansverlies en afkrijting.	○ Onderhoudsschilderwerk uitvoeren.	
- galmborden	M Plaatselijk barstvorming, kaal hout, glansverlies en afkrijting. Dit betreft vooral de west en zuidzijde.	○ Onderhoudsschilderwerk uitvoeren.	
- ramen	M Gebladderd, kaalhout, gescheurd, glansverlies en afkrijting.	○ Onderhoudsschilderwerk uitvoeren.	
<u>1.8 Diversen</u>			
Algemeen			
- verankeringen	R Plaatselijk roestig in het metselwerk.	○ Herstel is nog niet noodzakelijk.	
2. DAKEN			
<u>2.1 Kapconstructies</u>			
<i>2.1.1 Hout</i>			
Kapconstructie			
- constructie algemeen	M Enkele onderdelen in de kapconstructie zijn door een mogelijke lekkage in de lodenmuts van het kruis door houtrot aangetast.	○ De door houtrot/zwam aangetaste delen tot het gezonde hout verwijderen en aanlassen.	
Onderdelen			
- makelaar	S Bovenste deel van de makelaar is vermolmd en aangetast door houtrot.	○ Herstel doormiddel van aanlassen. ○ Hierbij ook de bevestiging van het kruis nalopen.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
<ul style="list-style-type: none"> - staanders bij aansluiting makelaar - staanders tegen muurwerk - draagbalken en trek balk onder de spits 	<div style="text-align: center;"> <p>Aangetast door houtrot. Pijl geeft de makelaar aan.</p> </div> <p>M Aangetast door houtrot.</p> <p>R Plaatselijk tegen het metselwerk en ter plaatse van de onderliggende balken aangetast door houtrot. Vermoedelijk zijn de delen die tegen het metselwerk aanzitten zwaarder aangetast dan op eerste instantie zichtbaar is.</p> <p>R De zuidelijke en noordelijk draagbalk en middelste trek balk onder de spits zijn bij de opleggingen in de westgevel door houtrot aangetast, deze balken zijn verstevigd doormiddel van dat er balken naast de opleggingen zijn geplaatst. De twee bovengenoemde balken zijn bij de aansluiting van de gevels aangetast door houtrot.</p> <div style="text-align: center;"> <p>Aangetast deel ter plaatse van het metselwerk.</p> </div>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Aangetaste delen vervangen doormiddel van aanlassen. ○ Nader onderzoek instellen naar de grootte van de eventuele aantasting.
<p><u>2.3 Loodaansluitingen</u></p> <p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> - lood makelaar 	<p>M Scheurvorming in het lood hierdoor is het onderliggende hout van de makelaar en staanders aangetast door houtrot.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bij vervanging loodmuts vooraf de bevestiging van het kruis nalopen en waarnodig herstellen. ○ Hierna nieuwe loodmuts van voldoende zwaarte aanbrengen.

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
	 <p>Scheurvorming.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - lood boven luik 	<p>M Beschadigd. Vermoedelijk veroorzaakt door de vlaggenmast.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Lood opnieuw aanbrengen.
	 <p>Beschadigd lood.</p>	
<p><u>2.5 Dakopeningen</u></p>		
<p>2.5.1 dakkapellen</p>		
<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> - houtwerk 	<p>Onderdelen zijn van afstand doormiddel van een verrekijker geïnspecteerd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vooraf aan uitvoering schilderwerk houtwerk nalopen en waarnodig herstellen.
<p>Oostzijde</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - luik 	<p>G</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - kozijn 	<p>G</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - schilderwerk 	<p>M Kaal hout, bladderend, barstvorming en glansverlies.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Uitvoeren schilderwerk.
<p>Zuidzijde</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - wijzerplaat 	<p>G</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - kozijn 	<p>G</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - schilderwerk 	<p>R Vuil en lichte barstvorming.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Uitvoeren schilderwerk.
<p>Westzijde</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - wijzerplaat 	<p>G</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - kozijn 	<p>G</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - schilderwerk 	<p>M Vuil en van de wijzerplaat bladderend verfwerk.</p>	<p>Uitvoeren schilderwerk.</p>
<p>Noordzijde</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - wijzerplaat 	<p>G</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - kozijn 	<p>G</p>	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
- schilderwerk	G Vuil schilderwerk.		
<u>2.8 Diversen</u>			
Kruis/pijnappel/haan			
- kruis	M Het kruis staat scheef, dit wordt hoogstwaarschijnlijk veroorzaakt door de houtrot/zwam aantasting in de make-laar. Lichte beschadigingen aan het kruis. Van de bol windwijzer staat de verbinding open.	○ Na verwijdering loodmuts kruis controleren op de bevestiging en indien nodig herstellen.	
- pijnappel	M Dof. Scheurtje in de pijnappel.	○ Herstellen pijnappel.	
- haan	R Dof.		
3. INTERIEUR			
<u>3.0 Algemeen</u>			
Interieur			
- algemeen	Voor zover bereikbaar en zichtbaar zijn door ons in het constructieve gedeelte van het interieur enkele ernstige en noemenswaardige gebreken geconstateerd.		
<u>3.1 Binnenwanden</u>			
Algemeen			
- binnenmuren	R Op diverse plaatsen scheurvorming in het metselwerk. De boog opvulling boven toegang naar gewelf is gezakt. Links naast toegang van de toren is het metselwerk open. Bij de aansluiting kerk (bij toegang kerk) scheurvorming.		
<u>3.2 Dragende constructies/vloeren</u>			
<u>3.2.1 Dragende constructies</u>			
Algemeen			
- trekbalen onder klokkenzolder	S De 1e en 2e balk vanaf de westzijde zijn bij de opleggingen bij de zuidgevel door houtrot en bonte knaagkever aangetast.	○ Op termijn de balken aanlassen.	
- trekbalen overige	R Plaatselijk versterkt, enkele balken zijn in het verleden aangetast door de bonte knaagkever en houtworm. Zie ook opmerkingen rubriek 2.1.1		
- trekstangen	R Plaatselijk zeer roestig en enkele zijn verbogen.	○ Ontroesten en roestwerend behandelen.	
- balkankers	M Zeer roestig in het metselwerk.	○ Ontroesten en behandelen, het gedeelte in het metselwerk omwikkelen met vetband.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
3.2.2 Vloeren			
Algemeen			
- houten vloeren klokkenzolder	R Enkele delen zijn door houtrot aangetast.	○ De aangetaste delen vervangen.	
- houten vloeren spits	R Onvoldoende dicht gelegd.	○ Vloer zoveel mogelijk dichtleggen hierbij rekening houden met de vlaggenmast. Ter hoogte van de ladder opening een luik aanbrengen.	
- vloer 1 ^e verdieping	G Licht aangetast door houtrot.		
- steen achtige vloer	G		
3.3 Gewelven			
Algemeen			
- kruisgewelf metselwerk	G Scheuren zijn in het verleden gevoegd.		
3.9 Diversen			
Klokkenstoel/klok			
Algemeen			
- herstel ijzerwerk		○ Demonteren, ontroesten en roestwerend behandelen.	
Onderdelen			
- klokkenstoel eiken	R In eiken onderdelen van de klokkenstoel zijn aantastingen van de bonte knaagkever zichtbaar. De aantastingen zijn van het verleden en niet meer actief. Klokkenstoel is voor zover waarneembaar niet verankerd aan het metselwerk van de toren.		
- ijzerwerk klokkenstoel	M Zeer roestig.		
- luidklokken	G		
- luidklok ophangingen	M Zeer roestig.		
- klepels	R Roestig.		
- klepelophangingen	R Roestig.		
- luidhamer	R Roestig.		
- luidas hout	G Van de zuidelijke luidas zitten de lagers scheef.		
- luidas ijzer	M Roestig.	○ Regelmatig luidas smeren.	
- ijzerwerk zuidelijke luidas	M Zeer roestig.		
- luidarm	G		
- bevestiging luidarm	M Zeer roestig.		
- touwen	G		
Algemeen			
- schandblok begane grond	R De palen zijn ter hoogte van de vloer door houtrot aangetast.		

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
4. DIVERSEN			
4.1 Technische installaties			
4.1.1 Algemeen			
Technische installaties			
- algemeen	N.B. Controle op de werking van de zich in of op een gebouw bevindende installaties valt buiten de inspectie van de Monumentenwacht.		
4.1.2 Bliksembeveiliging			
Algemeen			
- bliksembeveiliging	G N.B. De inspectie van de bliksembeveiliging heeft uitsluitend betrekking op de uitwendige installatie.	O Betreffende de juiste functionering, dient u de installatie periodiek te laten doormeten door een gespecialiseerd bedrijf.	
4.2 Bereikbaarheid en toegankelijkheid			
4.2.1 Interieur (toegankelijkheid)			
Algemeen			
- algemeen	In de toren zijn zenders aanwezig van Vodafone, hierdoor is er aan de binnenstralingsgevaar. Vooraf aan uitvoering werkzaamheden ter hoogte van de antennes deze laten uitzetten.		
Oriëntatieverlichting			
- algemeen	R In de spits is de armatuur kapot.	O Vervangen armatuur.	
Vloeren en bordessen			
- spitsvloer	M Onvoldoende dicht gelegd.	O Vloer dichtleggen hierbij rekening houden met de vlaggenmast. Ter plaatse van de opening ladder een luik aanbrengen.	
- vloer t.p.v. klokken	R Geen luik aanwezig ter plaatse van het trappgat.	O Luik aanbrengen.	
- bordes halverwege klokkenstoel	R Geen traphekjes aanwezig.	O Aanbrengen traphekjes.	
Luik			
- algemeen	G		
4.2.2 Exterieur (bereikbaarheid)			
Ladderhaken			
- algemeen	Niet aanwezig.	O Indien er lekkage of andere vermoedens op gebreken zijn, een hoogwerker/kraan inschakelen.	

Richtlijn voor uitschakeling antennes toren Oudega 0408

Hierbij de gegevens en de procedure om de Vodafone antennes uit te schakelen in de toren van de Sint Agatha Tsjerke te Oudega.

Om de antennes uit te schakelen moet er minimaal 5 dagen van de voren een e-mail worden gestuurd naar enn.site.information@ericsson.com

In de e-mail de volgende gegevens vermelden:

- Site nummer: 4568-B
- Datum en tijdstip waarop de antennes moeten worden uitgeschakeld.

U krijgt dan een e-mail terug met daarin een ticket. In deze ticket staat de informatie welke nodig is om ter plaatse, in dit geval de Sint Agatha Tsjerke te Oudega, de antennes uit te schakelen.

Een kwartier voor aanvang van de werkzaamheden bellen met het telefoonnummer, welke op de ticket is weergegeven, om te zorgen dat de apparatuur wordt uitgeschakeld.

Zodra de werkzaamheden voltooid zijn, opnieuw het telefoonnummer bellen, zodat de apparatuur weer wordt aangezet.

Aan bestuur St. Agathakerk Oudega

Nadat ik samen Richard en Leo naar de makelaar in de toren heb gekeken ben ik nog een keer teruggegaan en zijn ondergenoemde zaken aan onderhoud of nadere inspectie toe.

Half spant aangetast

We zien een aantasting van het half spant in de Westzijde van de spits. Dit spant is zwaar aangetast door houtwormkevers zoals bijvoorbeeld boktor of bonte knaagkever. Ons voorstel is dat ik op korte termijn ter plaatste met een houtwormbestrijdingsbedrijf ga inspecteren om nadere behandeling te bespreken. De balk klinkt volledig hol en zal vervangen moeten worden. Maar dat is geen hoge noodzaak voor korte termijn.

Makelaar

De makelaar is daar waar hij in het metselwerk verdwijnt geheel weg. Op de foto die wij in ons archief vonden is te zien dat het metselwerk in 1977 rond de makelaar opnieuw is opgemetseld. Het is niet bekend of de makelaar destijds vernieuwd is. Aan de hand van de foto lijkt het erop dat de makelaar voorbij het metselwerk naar buiten doorsteekt om zo de spits te dragen.

We kunnen aan de hand van de met een drone gemaakte foto's de spits van buiten inspecteren maar hoe de constructie van het staalwerk dat boven de toren uitsteekt aan de toren is bevestigd is niet te zien.

Er denken aan twee mogelijkheden:

- Staalwerk zit aan makelaar vast. In dat geval is de stabiliteit van het staalwerk niet gewaarborgd!
- Of staalwerk zit met beugels vast aan de spanten van de spits. In dat geval is stabiliteit beter gewaarborgd.

Het kan zijn dat ze bij Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen vanuit eerdere ervaringen de expertise hebben om te kunnen vertellen hoe zij denken dat de constructie is opgebouwd.

Ik adviseer jullie om Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen hierbij te betrekken en om gezamenlijk te overleggen.

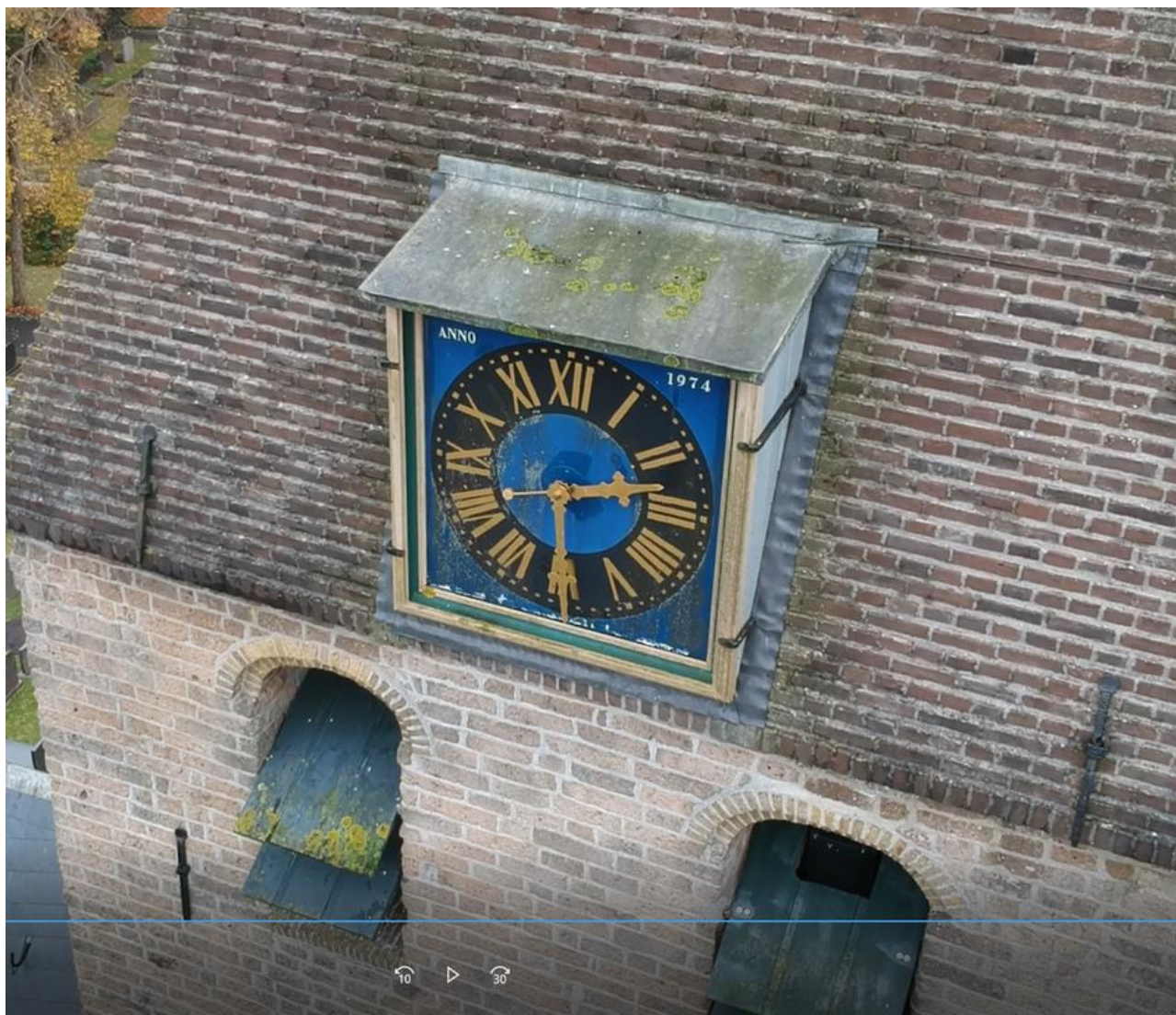

Schilderwerk:

Het schilderwerk aan galmgaten, dakkapellen wijzerplaten is aan onderhoud toe.

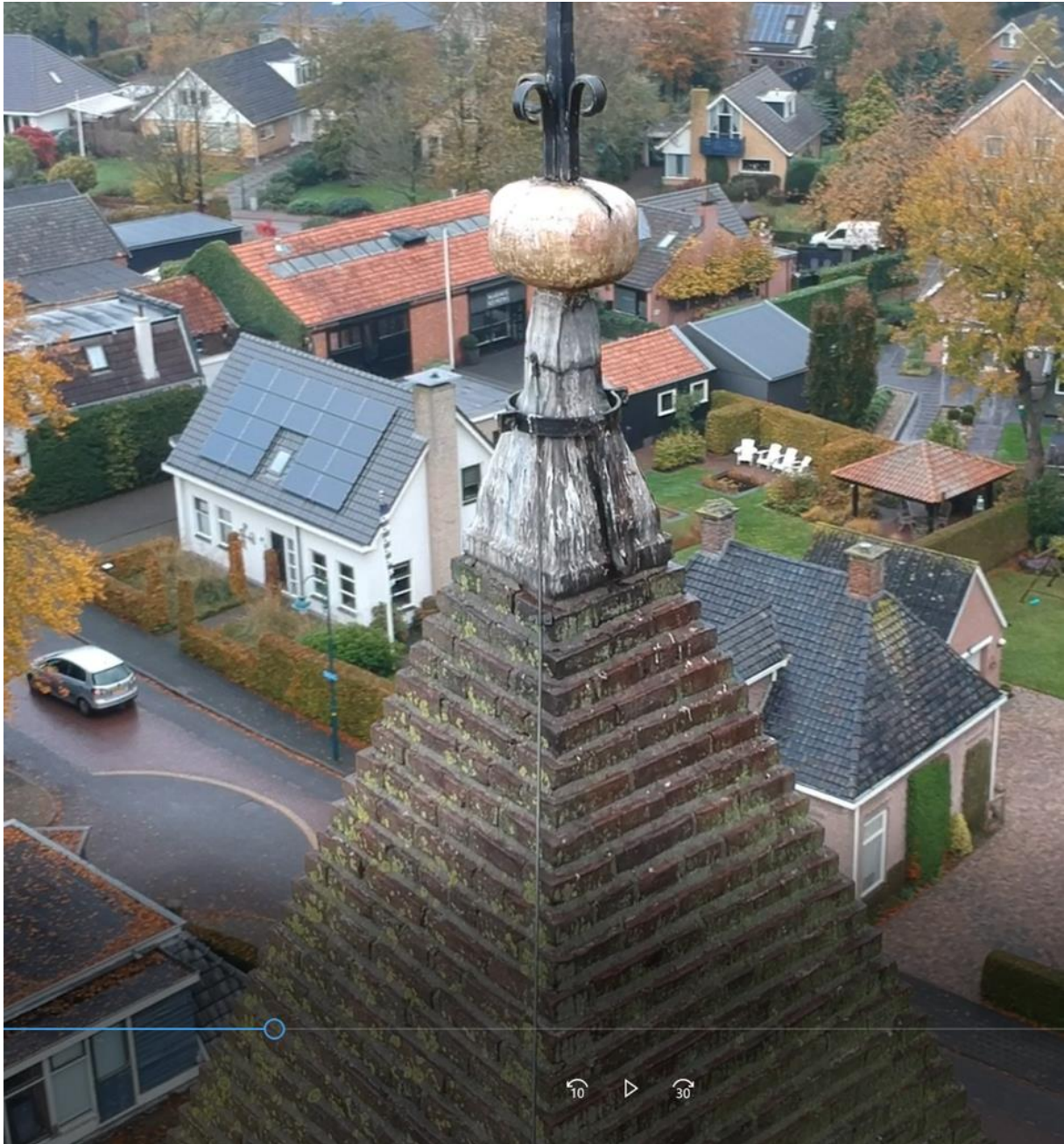

Windhaan:

De vergulde bal is vermoedelijk een houten bal en lijkt gescheurd.

In het gedeelte tussen de bal en de metalen ring met de haak zien we een rafelige horizontale barst in de gehele omtrek. Dit is mogelijk een scheur waardoor het geen solide geheel meer is. Of dit gevaar meebrengt kunnen wij niet inschatten.

Voegwerk:

Zoals zichtbaar op foto's is het voegwerk aan onderhoud toe. Met name de stootvoegen zijn slecht. Maar ook de lintvoegen zijn op plekken matig.

Oudega, november 2020
Jelmer Kleinhuis

2 Onderhoudsplan Gewelf

Door het bedrijf Art-Decor is een rapportage resp. restauratieverslag opgesteld voor de conservering van het gewelf (zie bijlage)

Uit het rapport blijkt dat de conservering van het gewelf zich in een slechte staat bevindt. Hierop heeft Art-Decor ook een hersteladvies opgesteld en een raming van kotsen gedaan.

N.a.v. dit rapport heeft de stichting advies ingewonnen bij het SBKG.

Vooralsnog is de restauratie van het gewelf niet opgenomen in de periodieke onderhoudslijst en valt renovatie dan ook niet binnen de subsidieregeling. Tevens is het niet geheel duidelijk of e.e.a. subsidiabel is. Wel heeft het SBKG laten weten dat de Provincie Fryslân voor dergelijke projecten speciale fondsen heeft. Indien deze restauratie voor een dergelijk fonds in aanmerking komt is de verwachting dat in aansluiting op deze fondsverstrekking er meerdere instanties zijn die hiervoor mogelijkwijs wel gelden tegen over willen stellen.

De stichting heeft hiertoe dhr. A. Vellinga van het SBKG opdracht verstrekt dit verder te gaan onderzoeken wat de mogelijkheden hierin zijn. Mogelijkerwijs zal dan een nieuwe taxatie moeten worden gedaan door een “onafhankelijke” derde.

In afwachting van het vervolg hierop, zullen we t.z.t. nadere informatie verstrekken.

Inhoud

Op het gebied van restauratie was hij in de afgelopen jaren betrokken bij vele kerken en monumentale panden. Dit heeft geresulteerd in het winnen van o.a. een eervolle vermelding van de nationale schilderprijs voor de restauratie van een kerk in Overijssel, nominaties voor Aldtsjerk landgoed De Klinze, kerk Raerd en voor Villa Ramswoerthe: prijs voor beste restauratie 2013 en all over juryprijs. Naast het restaureren van polychromie en schilderijen beheerst hij ook technieken zoals o.a. marmer - en houtimitatie (nationale prijzen), metalen nabootsing en vergulden (het aanbrengen van edelmetalen op ondergronden). De specialisaties zijn Neogotiek, Art Deco en Jugendstil. Daarnaast heeft hij ruime ervaring met rouwborden uit de 17 en 18^e eeuw.....

.....	1
Zijn team bestaat onder meer uit:	1
Restauratie / kunst, portretten / anatomie etc.:	
<i>Gabriëlle Westra (top 10 Klassieke Academie over de laatste 10 jaar), genomineerd Nederlandse Portret Prijs 2017.....</i>	1
Onderzoek:	
<i>Lotte van ter Toolen, cum laude afgestudeerd RUG kunstgeschiedenis met als specialisme grafmonumenten. Klazina Botke gepromoveerd / kunstgeschiedenis RUG.</i>	2
Praktische uitvoering:	
<i>Renee de Boer, CIBAP talent 2016 en nu studierend aan de excellent restauratie opleiding.</i>	2
<i>WAT World Art Traditions, internationale werkgroep waarmee over de hele wereld restauratiewerkzaamheden worden uitgevoerd en kennis wordt uitgewisseld, opgericht door Art-Decor in 2001.....</i>	2
NOTITIE	3
Inleiding.....	3
Onderzoek gewelf Jacob Por.....	3
FOTOBILAGE.....	5
Offerte.....	14

Randolph Algera is in 1992 afgestudeerd als Meester Schilder en drievoudig vaktechnisch specialist in schilder-technieken, penseeltechnieken en wandtechnieken. In 2015 behaalde hij zijn Master aan de Klassieke Academie. In 1994 startte hij zijn eigen restauratie/kunst bedrijf Art-Decor. Hij heeft tal van cursussen en korte opleidingen gevolgd in binnen- en buitenland om het kennisniveau te vergroten en om de kwaliteit te handhaven. Momenteel volgt hij regelmatig UvA gerelateerde cursussen om zijn kennis op restauratie te actualiseren.

Op het gebied van restauratie was hij in de afgelopen jaren betrokken bij vele kerken en monumentale panden. Dit heeft geresulteerd in het winnen van o.a. een eervolle vermelding van de nationale schilderprijs voor de restauratie van een kerk in Overijssel, nominaties voor Aldtsjerk landgoed De Klinze, kerk Raerd en voor Villa Ramswoerthe: prijs voor beste restauratie 2013 en all over juryprijs. Naast het restaureren van polychromie en schilderijen beheerst hij ook technieken zoals o.a. marmer - en houtimitatie (nationale prijzen), metalen nabootsing en vergulden (het aanbrengen van edelmetalen op ondergronden). De specialisaties zijn Neogotiek, Art Deco en Jugendstil. Daarnaast heeft hij ruime ervaring met rouwborden uit de 17 en 18^e eeuw.

Hij maakt gebruik van verschillende andere disciplines, die hij als vaste kracht inhuurt.

Zijn team bestaat onder meer uit:

Restauratie / kunst, portretten / anatomie etc.:

Gabriëlle Westra (top 10 Klassieke Academie over de laatste 10 jaar), genomineerd Nederlandse Portret Prijs 2017

Fresco restauratie:

Caterina Manisco en Sofia Incarbona, conservator restaurator (Master's degree in het beroep van restaurator, in

behoud en restauratie van cultureel erfgoed (LMR-02), Universiteit van Urbino. Gespecialiseerde graad in "Instandhouding en herstel van historisch en artistiek erfgoed" (o.a. restauraties aan fresco's in het Vaticaan).

Onderzoek:

*Lotte van ter Toolen, cum laude afgestudeerd RUG kunstgeschiedenis met als specialisme grafmonumenten.
Klazina Botke gepromoveerd / kunstgeschiedenis RUG.*

Praktische uitvoering:

Renee de Boer, CIBAP talent 2016 en nu studierend aan de excellent restauratie opleiding.

WAT World Art Traditions, internationale werkgroep waarmee over de hele wereld restauratiewerkzaamheden worden uitgevoerd en kennis wordt uitgewisseld, opgericht door Art-Decor in 2001.

NOTITIE

Door: Art-Decor, Randolph Algera

Aan: Sipko Huisman, Bestuur Sint-Agathatsjerke Oudega i.s.m. Stichting Haersma de With

Betreft: Notitie 1, gewelf

Inleiding

Hierbij treft u een notitie aan, die de huidige staat van het gewelf beschrijft, aangevuld met een advies en offerte.

Onderzoek gewelf Jacob Por

Naar aanleiding van onderstaand schrijven is *Art-Decor* gevraagd een onderzoek te doen naar de staat van de schildering op het gewelf.

Het valt het mij direct op, dat het gewelf op een buitengewone manier beschilderd is; de schildering hierop is in vrije vorm aangebracht, losjes geschilderd. Het boekje in de kerk spreekt over art-deco; het lijkt ook wel erg door Keltische invloeden beïnvloed te zijn. Het blijkt in 1922 aangebracht te zijn door Jacob Por. Hij had een typisch eigen stijl, die heel herkenbaar in meerdere kerken is geschilderd onder andere in de Nieuwe Kerk in Delft. Hij blijkt zijn opleiding aan Minerva in Groningen gedaan te hebben, in dezelfde lichte omgeving waaruit de schilders van De Ploeg zijn ontstaan. En dat verklaart al direct de stijl. Later was hij directeur van de schildersschool in Utrecht, het huidige Nimeto. Naast kunstschilder was Por ook restaurator en werd hij door de monumentenzorg regelmatig ingezet. Vrijwel dezelfde achtergrond als ondergetekende: restaurator en kunstschilder, maar ik heb mijn Master aan de Klassieke Academie gedaan, welke is ontstaan uit docenten van Minerva. Men wist Por destijds in ieder geval naar waarde te schatten.

In het restauratieverslag spreekt men van oplosbare verf, die vastgezet is met een spuitlak.

Om een goed beeld te krijgen van het gewelf is een steiger opgebouwd. Het gewelf is op veel plaatsen bijgewerkt. Deze bijgeschilderde delen zijn met een pigment en bindmiddel gedaan, van een andere samenstelling dan het origineel.

Het gevolg is, dat deze retouches nu allemaal verkleuren en het bindmiddel gedegenerereerd is. Het bindmiddel is eruit verdwenen en de kleuren zijn nu lichter dan het origineel. De bijgeschilderde delen zijn ook anders van vorm dan het origineel.

Oorspronkelijk lijkt het erop, dat de ontwerper Jacob Por een soort touw heeft willen weergeven als een verbindende factor tussen alle elementen.

De restaurator uit het verleden heeft deze vorm overgenomen als een ronde zigzag beweging, hierdoor ontstaat een ander beeld. De oorspronkelijke touwen, veel gematigder okergroenig van kleur, zijn nu lichte witte strepen in het gewelf en veroorzaken een heel andere beleving dan oorspronkelijk bedoeld. In het donkere deel, wat ik voor het gemak maar even zwart noem, is de kleur groenig geworden.

Het hele gewelf heeft sporen van vernis; dit is in het verleden gebruikt om het oplosbare karakter van het gewelf te veranderen. Dit heeft tot gevolg, dat overal loslatende lak en glanssporen zitten. De verf is evengoed oplosbaar in water op veel plaatsen.

Wanneer men dit gewelf geheel in originele staat zou willen brengen, zal dit een ingrijpende restauratie worden. Alle retouches moeten worden verwijderd, de delen lak opgelost en dan opnieuw alle decoraties aanvullen, zoals het oorspronkelijk bedoeld was.

In het verleden is er door een collega uitgebreid onderzoek gedaan in de Nieuwe Kerk in Delft naar de schilder Por, waar ook een gewelf door hem beschilderd is is dezelfde stijl als Oudega.

Onderzocht is daar de methode van schilderen en het gebruik van zijn pigmenten en bindmiddel. Met name dit laatste kan helpen om de juiste materialen te gebruiken, als men wil overgaan tot een reconstructie van het gewelf. Wel zal er ook dan ter controle moeten worden gekeken naar de pigmentsoort en het bindmiddel. Ik zal dan dit onderzoek opvragen en een laboratoriumonderzoek uitvoeren naar de pigmenten in Oudega, en deze vergelijken met het onderzoek in de kerk van Delft. Vandaar uit kan dan een begin gemaakt worden om de methode en techniek en pigment en bindmiddel te achterhalen en kopiëren.

Maar zoals gezegd dit is zeer ingrijpend en grootschalig, en wellicht teveel. Zelf kies ik voor een meer gematigde weg die wel het gewelf conserveert maar ook de "foute " retouches behoud.

Restauratie advies

Een veel minder ingrijpende restauratie is, als we tot een conservatie van het gewelf overgaan. Het is mijn advies, dit als uitgangspunt te nemen. Wat we ook doen met de goede bedoeling het gewelf te tonen zoals het eigenlijk bedoeld is, het wordt dan toch een gewelf met toevoegingen uit 2018 en geen origineel meer. Veel liever zou ik het originele werk behouden en de huidige retouches zo conserveren, dat ze niet meer storend opvallen.

Om dit te onderzoeken hebben we verschillende proeven en testjes gedaan op het gewelf. Alle in water oplosbare middelen veroorzaken niet alleen diepere doordringing in het oppervlak, met mogelijk nadelige gevolgen, maar ook het oplossen van de retouches. Echter wanneer we met een product werken op basis van siliconengel blijkt de kleur van de retouches terug te komen in hun oorspronkelijk aangebrachte vorm en de verf behouden te blijven. De kleur van de retouches past uitstekend bij de originele kleur. Oorspronkelijk heeft de restaurator dus qua kleur wel goede dingen gedaan.

De product keuze en de vorm heeft ie daarbij niet goed gekozen. Toch vind ik het niet nodig alles te verwijderen, de retouches zijn als de kleur goed is niet erg opvallend

meer, en er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen originele vormen en geretoucheerde, dat kan ook een voordeel zijn.

De vorm wijkt dus ook in onze restauratie nog steeds af, maar het storende van de "witte" retouches is dan verdwenen. Dit is een relatief eenvoudige en veilige methode van restaureren met een heel goed resultaat. Bovendien is het veel minder ingrijpend dan alle retouches oplossen en herstellen. Het product (de silicongel) is in verhouding wel zeer kostbaar, maar doordat de handeling sneller gaat en het resultaat heel erg goed is, is dit de juiste afweging. Een bijkomend voordeel van de silicongel is, dat dit oorspronkelijk een reinigingsmiddel is. Het gewelf wordt dus gereinigd, maar ook worden de kleuren van de retouches uit het verleden hersteld. De lakresten kunnen voorzichtig opgelost worden in een mengsel van isoocane met aceton.

Tijdens de uitvoering zal ook nog gekeken worden of er met de methode Wolters resultaat te behalen is. Deze methode gaat altijd uit van minimale oplosmiddelen gebruik. Hierbij wordt een product gebruikt, waarvan de PH-waarde (de mate van zuur/base in een ondergrond) net iets hoger is dan de ondergrond. Er zit dus wel veel handarbeid in deze conservering; het gehele gewelf moet meter voor meter behandeld worden met verschillende producten.

Hiermee is het gewelf wel klaar voor de toekomst en blijft veel origineel werk bewaard.

FOTOBIJLAGE

In de bijgevoegde fotobijlage (A t/m I) is een overzicht gegeven van de mate waarin het gewelf veranderd en verkleurd is. Ook zijn de lakresten hier nog duidelijk zichtbaar aanwezig.

Foto A

De gele stickers met nummers zijn geplakt tijdens het onderzoek om voor onszelf overzicht te houden.

Zwarte Pijl 1 verwijst naar de vorm zoals deze er oorspronkelijk op zat; ik heb met een rode lijn de vorm een beetje weergegeven, je ziet ook nog schaduw en licht op dit "touw" zitten.

Zwarte pijl 2 verwijst naar de retouche uit het verleden; hier is duidelijk te zien dat de vorm een ingevuld zigzagpatroon heeft gekregen. In eerste instantie is met verf langs de buitenranden van de schildering een vorm gemaakt en deze is later ingevuld. Het bindmiddel is gedegenerereerd en daardoor is het pigment nu licht van kleur.

Hetzelfde schilderen langs de buitenranden zie je links en rechts van de zwarte pijl 1; ook hier loopt een licht lijn boven en onderlangs het "touw".

De rode pijl laat de glans plekken zien, veroorzaakt door de restanten lak.

Foto A

Bij foto B hieronder is goed te zien hoe het zwart verkleurt onder invloed van lak, als er onder de lak vocht zit, veroorzaakt dit wit uitslaan (hier te zien als lichtgrijze kleur), de lak zit dan los van het oppervlak. Dat lijkt hier te gebeuren.

Ook is goed te zien hoe het pigment niet zwart maar groenig lijkt door degeneratie van het bindmiddel.

Foto B

Foto C toont nogmaals het wit uitslaan van de laklaag en de glansplekken.

Foto C

Foto D

Overzichtsfoto van een deel van het gewelfvlak; je ziet overal “witte” bijgewerkte delen, die nu een onderdeel zijn geworden van de beleving van het gewelf, terwijl dit nooit zo bedoeld is.

Foto D

Foto E

Bij zwarte pijl 3 zie je nog de oorspronkelijke vorm van de schildering.

Bij zwarte pijl 4 zie je hoe vertekend het beeld nu is en ook dat de lichte kleur te belangrijk wordt ten opzichte van de nadere kleuren.

Foto E

Foto F

Bij zwarte pijl 5 is te zien, dat de verf loslaat.

Foto F

Foto G

Overzicht van de vervuiling, het wit uitslaan van de zwarte vlakken en het oplichten van de licht gele lijnen.

Hier is goed te zien in welke toestand het gewelf verkeert.

Behouden van wat nu nog origineel is, is van groot belang.

Foto G

Foto H

Bij de rode pijlen zijn twee proefvlakken gemaakt met siliconegel.

Te zien is hoe na reinigen de rode kleur terugkomt, maar ook de "witte"lijnen juist meer naar de oorspronkelijke kleur terugzakken.

Het effect is dus, dat de rode kleur helderder wordt en de retouches, die te wit waren geworden, nu goed aansluiten bij de oorspronkelijke kleur. Deze worden juist meer groen crème.

Na droging en reiniging met siloxaan D5 is de glans weer neutraal.

Foto H

Foto I

Overzicht bij zwarte pijl 6 rode vlakken zie je hoe rustig de kleuren en glans worden vergeleken bij de delen links op de foto.

Foto I

Offerte

Voor het conserveren van het gewelf volgens bovenstaande methode is ook van belang dat de kerk deels openblijft.

We hebben gekeken naar verschillende mogelijkheden om het gewelf te benaderen.

Door het bouwen van een steiger in de gehele of gedeeltelijke kerk. Of door gebruikmaking van hoogwerkers.

Deze laatste hebben een beperking voor wat betreft breedte, ze moeten door de deuren kunnen.

Gekozen is om de kerk te voorzien van een vaste steiger die het gehele gewelf bereikbaar maakt.

Dit werkt verreweg het makkelijkst en veiligst.

Steigerbouw:

Volledige steiger opbouw boven de balken (Zwevend) zodat er geen hinder is in de kerk zelf.

Inclusief 2 wekelijkse keuring (verplicht door ARBO) gedurende maximaal 24 weken € € 14.900,-

Restauratie werkzaamheden: € 52.000,00 waarvan 5.000 materiaal kosten

Doorlooptijd: 24 weken

Totale kosten € 66.900,-

Alle prijzen EXCL 21%BTW

We hopen hiermee een duidelijk beeld te hebben gegeven van de staat waarin het mooie gewelf verkeerd, en wat er voor nodig is om dit zo te behouden.

In vertrouwen een goede offerte te hebben geschreven verblijven we in afwachting van uw reactie,

Team Art-Decor.
Randolph Algera

3 Meerjaren onderhoudsplan Begraafplaats

De begraafplaats is recentelijk voorzien van een aantal nieuwe elementen waaronder o.a.

- Een urnenmuur
- Monument “Stil geboren kind”

Deze nieuwe elementen zullen worden opgenomen in het reguliere onderhoud van de begraafplaats.

Verder is uit navraag bij het SBKG gebleken dat een deel van het kerkhof en het “groen” monumentaal en derhalve daarmee subsidiabel is.

Voor het onderhoud van de begraafplaats is daarom een “onderhoudsplan groen” opgesteld alsmede een inspectierapport “Kerkhof” opgesteld. Ook hiervoor worden we ondersteund door de heer Vellinga van het SBKG en is reeds een subsidieaanvraag gedaan,

In afwachting van deze subsidieaanvraag is wel besloten om de meest urgente zaken uit te voeren in het jaar 2021, losstaande of hier wel of geen subsidie voor wordt verstrekt. Reden hiervan is dat deze werkzaamheden geen verder uitstel meer mogen hebben en een hoge urgentie hebben.

Betreffende werkzaamheden zijn o.a.

- Herstel van de beukenhaag
- Herstel van de erfgrans met naast omwonenden (vereffenen hoogteverschil)

Sint Agathatsjerke Aldegea Smellingerlân

Onderwerp: Groenplan en onderhoud

Oktober 2020

COLOFON

Projectnaam: Beheer en onderhoud groen kerkhof

Titel rapport: Plan voor regulier beheer en onderhoud van groen 2021 - 2030

Datum: 29 september 2020

Inleiding

Het groen op het kerkhof draagt bij aan de omgeving en identiteit van het kerkhof. De beukenhagen vormen een natuurlijke groene buffer tussen de omgeving en het kerkhof. Voorliggend plan voor het regulier beheer en onderhoud is primair opgesteld voor het borgen van de kwaliteit, nu en in de toekomst. Dit plan beschrijft het volledige areaal van het in de huidige situatie te beheren groen en de onderhoudsmaatregelen die uitgevoerd moeten worden om de kwaliteitsambitie van het groen te realiseren en te behouden.

Tot slot is een doorkijk gegeven naar de activiteiten en kosten die in de komende planjaren 2021 t/m 2030 moeten worden uitgevoerd.

Uit te voeren werkzaamheden

Knippen van hagen en verwijderen onkruid en vegetatie (geen beuk)

Het 2 keer per jaar knippen van alle aanwezige beukhagen aan 3 zijden (boven- en zijkanten). Het verwijderen van vreemde vegetatie in en onder de aanwezige heggen (onkruid en exoten). Vrijgekomen materiaal verzamelen en vervoeren, inclusief transportkosten naar erkende bewerkings- en/of eind)verwerkingsinrichting.

Maaien taluds achter heggen en watergangen

Het maaien van de taluds dient minimaal 2 keer per jaar plaats te vinden. Zowel de taluds achter de heggen als de taluds van de watergang welke centraal is gelegen op het kerkhof. Vrijkomende materialen opnemen en vervoeren, inclusief transportkosten naar erkende bewerkings- en/of eind)verwerkingsinrichting.

Maaien kerkhof rondom de zerken

Het regelmatig maaien (minimaal 1 keer per maand e.e.a. van het weer en groeiseizoen) van de vegetatie op het kerkhof rondom de zerken met een bosmaaier zodat het een netjes geheel blijft. Na het maaien de zerken schoonmaken en ontdoen van maaisel. Het verwijderen van het onkruid langs de opstaande houten randen aan de randen van de asfaltpaden van het kerkhof.

Personele capaciteit

Om de uit te voeren werkzaamheden te realiseren zal extra personele capaciteit ingezet moeten worden op beheer-/beleidsniveau. Het voornemen is om hiertoe een groenbeheerder aan te stellen of in te huren.

Kosten

Jaarlijkse kosten regulier onderhoud.

De jaarlijkse kosten van het regulier onderhoud van het onderhouden van de heggen en maaien van de taluds bedragen afgerond in totaal € 1.250,- inclusief btw. (2 keer kosten Factuur Bamboe Friesland).

Bij bovenstaande kosten komen ook nog de eenmalige kosten voor het verwijderen van onkruid onder en naast de aanwezige beuken hagen. (Inschatting 6 keer per jaar 48 uur man Bamboe a € 32,50 = € 1.560,- incl. Btw)

Daarnaast moet er jaarlijks worden gemaaid op het kerkhof wat door vrijwilligers wordt uitgevoerd. Kosten voor deze maaibeurten bedragen ca. € 1.800,- (Vrijwilligers vergoeding Cor de Haan en Sipke van de Bos).

Totale kosten komen daarmee op ca. € 4.610 incl. Btw per jaar.

Voor het jaar 2021 zal er eerst een inhaalslag worden gemaakt m.b.t. onkruid en doorgroei in en onder de heggen met name van de Hydera achter op het kerkhof (nieuwe gedeelte).

Inschatting dat deze werkzaamheden voor het gehele kerkhof 32 uur man Bamboe zullen zijn en daarmee ca. € 1.200,- zullen bedragen inclusief afvoeren groenafval. Na de inhaalslag word het onderhoud 4 keer per jaar uitgevoerd en moet voldoende zijn om dit in toom te houden.

Aanpakken entree bij buurman Okkema. Verwijderen ongerechtigheden schutting, afrastering € 600,- Verwijderen beukenhaag € 400,-. Aanbrengen grondkerende constructie damwand ca. 25 m1. Azobe 1,75 m3 (6 cm dik en 1.00 cm hoog + gording 10 x 10 cm) € 2.200,-incl. Btw. Werk 2 man 2 dag + 1 dag kraan + trilblik (16 uur a € 45,- = € 720,- + 8 uur kraan € 75,- = € 600,-) Totaal € 1.600,- incl. Btw. Afgerond € 5.000,-incl. Btw.

Ook zullen de bomen 1 x per 5 jaar moeten worden gesnoeid en het dode hout verwijderd dient te worden. Voor gehele kerkhof snoeien, dood hout verwijderen en afvoeren groen inschatting 2 man 2 dag € 1.040,- + hoogwerker € 350,- = € 1.390,- inclusief Btw.

In de bijlage een overzicht van de te verwachten kosten de komende 10 jaar.

Kostenoverzicht onderhoud kerkhof St. Agathatsjerke Oudega

Voor de indexering 3% per jaar aangehouden

2021	maaien, regulier onderhoud + inhaalslag en damwand	€ 9.610,00
2022	maaien, regulier onderhoud	€ 3.150,00
2023	maaien, regulier onderhoud + bomen snoeien	€ 4.650,00
2024	maaien, regulier onderhoud	€ 3.350,00
2025	maaien, regulier onderhoud	€ 3.440,00
2026	maaien, regulier onderhoud	€ 3.540,00
2027	maaien, regulier onderhoud	€ 3.650,00
2028	maaien, regulier onderhoud + bomen snoeien	€ 5.400,00
2029	maaien, regulier onderhoud	€ 3.870,00
2030	maaien, regulier onderhoud	€ 3.990,00

Totale kosten 10 jaar

€ 44.650,00

Gemiddelde kosten per jaar

€ 4.465,00

ONDERHOUDSCHECKS

PRAKTISCHE ADVIEZEN

KLEIN HERSTEL

INSPECTIERAPPORT 2020

**Kerkhof
Buorren 1 te Oudega**

Objectgegevens

Object: Kerkhof
Buorren 1 te Oudega
Gemeente: SMALLINGERLAND
Objectnummer: 3625.4249
Monumentnummer: 33989

Inspectieplan

Abonnee/Contactpersoon: Protestantse stichting Sint Agatha Tsjerke 05 12 37 14 18
S. Huismans geertje.sipko@huismans24.nl
Aldegeasterdyk 21 te Nijega

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Het exterieur is goed bereikbaar voor inspecties en goed bereikbaar voor reparaties.

Inspectiegegevens

Inspectie uitgevoerd door: G. Bastiaan
Datum inspectie: 24 november 2020

Inleiding

Dit Inspectierapport is tot stand gekomen volgens de uniforme en onafhankelijke Inspectiemethode van de gezamenlijke provinciale Monumentenwachten. Het is bedoeld als leidraad voor het plegen van stelselmatig en periodiek onderhoud ter voorkoming van verval

Kerkhof rond de sint Agathakerk te Oudega. De inspectie heeft enkel betrekking op het noordelijke historische deel.

Voorafgaand aan de uitvoering van werkzaamheden adviseren wij u om bij de gemeente te informeren of hiervoor een vergunnings- of meldingsplicht geldt.

Uitsluitingen inspectie

In het rapport wordt de huidige staat van het gehele monument weergegeven. Bewerkingen nodig voor het in stand houden zijn per element genoemd. Het rapport is geen beheerplan, maar een weergave van de huidige situatie.

Tijdens de inspectie worden bomen slechts van afstand gecontroleerd. De rapportage betreft geen VTA of gelijkwaardige boomcontrole. Daarnaast blijft de inspectie een momentopname en is elk groen monument onderhevig aan veranderingen als gevolg van weer, aanpassingen in de omgeving en het afnemen van vitaliteit als gevolg van leeftijd.

Algemeen

De beeldkwaliteit van het groene monument is goed. Het terrein wordt regelmatig onderhouden. Wel aandacht voor regelmatige controle van de bomen (verzorging snoeiwonden).

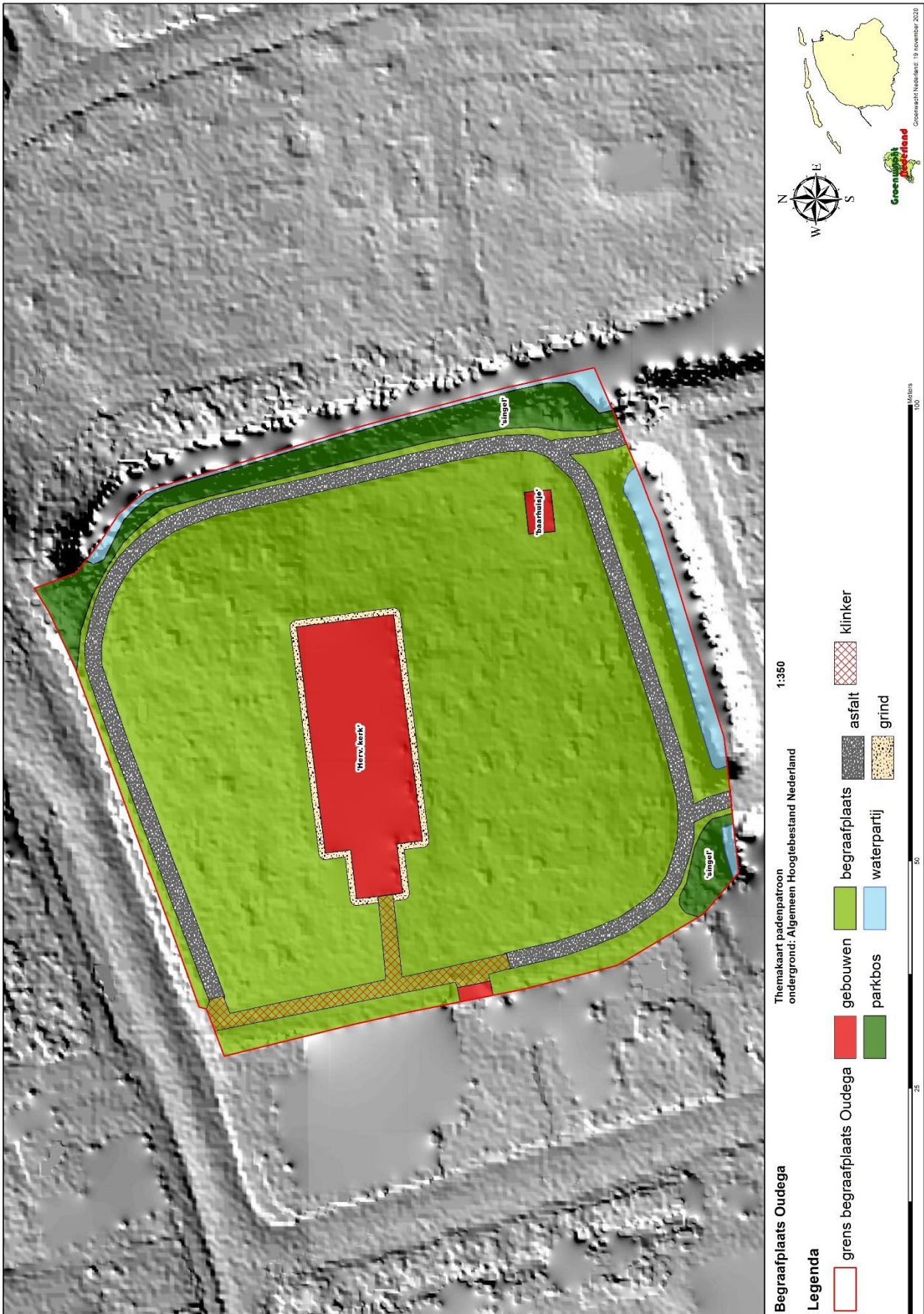
Uitgevoerde werkzaamheden door Monumentenwacht

- Er zijn geen uitgevoerde werkzaamheden

Verbruikte materialen

- Klein inspectiemateriaal

Afdruk van foto eind 19^e eeuw (± 1870), waarop de ingang nog aan de noordoostzijde. Langs de straat de afscheiding door een haag en links van het hek de aanvang van de opgaande boomwand.

Kerkhof eerste deel 20^e eeuw gezien vanuit het noorden. Langs de oost- en zuidzijde een hoogopgaande singel.

Beeld vanaf de zuidzijde voor restauratie 1921, waarbij een jonge linde als vervanging van de bomen uit de singel.

Foto van de zuidzijde 1950 met de inmiddels opgegroeide lindes op de plaats van de oude singel.

Bovenstaande fotos zijn ontleent aan het Fries Fotoarchief - © Tresoar en stichting Hattum de Vries

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Kerkhof
92. GROENE MONUMENTEN			
Algemeen	Oude begraafplaats rondom de kerk op de historische verhoging. Aan de zuidzijde een latere uitbreiding (buiten inspectie gehouden).	<ul style="list-style-type: none"> ○ onderstaand de geadviseerde beheermaatregelen ter behoud van de groene cultuurhistorische waarden ○ waar deze beperkingen kennen bij een aanvraag van SIM (Subsidie Instandhouding Monumenten) is dit toegelicht 	
<u>92.02 Graslanden: gazons, bermen, parkweiden, waaronder ruigten in parkbossen en ruigten langs waterlopen</u>			
- algemeen	Voor het behoud van de grasvelden welke als gazon beheerd worden is regelmatig onderhoud noodzakelijk. Dit bestaat uit maaien en afvoeren, verticuteren, bemesten en plaatselijk herstel als gevolg van aantasting.	<ul style="list-style-type: none"> ○ voor SIM (Subsidie Instandhouding Monumenten) komen slechts 2 maaibeurten per jaar in aanmerking ten behoeve van het in standhouden van grasland 	
Gazons/Parkweides			
- grafveld, 31,9 are	G Het grafveld wordt als regelmatig gemaaid weide beheerd, waarbij ruimte voor kruiden in de grasmat. Aan alle zijden om de kerk grafmonumenten en sarcofagen.	Jaarlijks: <ul style="list-style-type: none"> ○ 1x blad ruimen, 31,9 are ○ 2x maaien en afvoeren, 31,9 are (maaien kleinschalig) ○ 2x handmatig uitmaaïen obstakels (grafzerken) 550 stuks 	
- berm langs zuidzijde buitenpad breedte 2,00 cm (incl. talud) lengte 38 m ¹ oppervlak 0,76 are	G Buitenom het grafveld een omgaand pad. Dit ligt aan de meeste zijden strak tegen de haag. Aan de zuidzijde een berm waarop een boomrij als restant van de oude singel. Aandachtspunten: <ul style="list-style-type: none"> - overlopend in het talud van de watergang op de scheiding met de uitbreiding van de begraafplaats; - lastig machinaal maaibaar vanwege de opslag op de boomvoeten (linden). 	Jaarlijks: <ul style="list-style-type: none"> ○ 1x blad ruimen, 0,8 are ○ 2x maaien en afvoeren, 0,8 are (kleinschalig) ○ 2x handmatig uitmaaïen obstakels (boomvoeten met wortelopslag), 10 stuks 	
Walkanten/Oevers			
- sloot zuidzijde, 36 m ¹	G Langs de oost- en zuidzijde een historische watergang. Nb. de walkant van de watergang aan de oostzijde valt kadastraal binnen het monument maar is eigenlijk alleen te beheren vanaf het perceel aan de andere zijde.	<ul style="list-style-type: none"> ○ het maaien van het talud is opgenomen in bovengenoemd bermbeheer 	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
<p><u>92.03 Hagen, topiaria en berceaus</u></p>		
<p>- algemeen</p>	<p>Voor alle hagen is het belangrijk ze door tijdig snoeien op maat te houden. Voor SIM komen echter enkel die hagen in aanmerking welke herleidbaar zijn naar de oorspronkelijk aanleg en daardoor een kernwaarde vormen.</p>	
<p>- beukenhaag noordzijde (kernwaarde, monumentaal) hoogte 1,60 m¹ breedte 1,00 m¹ lengte 58 m¹</p>	<p>R Als afscheiding op de straat een qua leeftijd monumentale haag uit beuk. Gebaseerd op de stamdikte van aanzienlijke leeftijd. Op de oudste foto's van de kerk is ook al een grofbladige haag zichtbaar. Gezien de onderstammen kan het zijn dat dit reeds dezelfde haagbomen betreffen, maar het is ook mogelijk dat de haag vorige eeuw is vervangen bij aanpassing van de ingang. Begin 20e eeuw is de ingang van de oostzijde verplaatst naar westzijde waarbij het hekwerk verzet is. Aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - algemeen iets open delen als gevolg van uitgroei van de oude stamvoeten; - voorbij de oude ingang in de noordoosthoek is de haag vrij dun. Er komen nog enkele beuken op de stamvoet van de opgaande bomen voor, aangevuld met inlandse soorten. Voorbij de bocht stopt deze haag; - op ongeveer de helft van de lengte een gat in de haag. Hier is volgens informatie een gat ontstaan door beschadiging en is dit in eerste instantie door hulst dichtgegroeid. De hulst is recent verwijderd om het gat weer te laten dichtgroeien door beuk; - de plantvoet is begroeid met klimop. Aandacht voor voorkomen van ingroei. 	<p>Jaarlijks:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ 1x knippen, 245 m² ○ onkruidvrij houden plantvoet en ingroei verwijderen, 58 m¹
<p>- beukenhagen oost- en westzijde</p>	<p>R Langs het buitenpad aan de oost- en westzijde een dunne haag van jongere aanplant (beuk). Dit vormt meer een aankleding van de overgang met naastgelegen percelen en is niet te herleiden tot de oorsprong. Aan de oostzijde lijkt het erop op basis van oude beelden dat hier voorheen een singel van struiken onder een boomwand gelegen was.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ hagen zijn geen kernwaarde vormen en komen niet in aanmerking voor SIM <p>Jaarlijks:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ 1x knippen ○ onkruidvrij houden plantvoet en ingroei verwijderen

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
<p><u>92.09 Solitaires/groepen/singels</u></p>		
<p>- noordoostzijde, beuk 8 stuks</p>	<p>R De noordoosthoek van de begraafplaats is aangekleed met een hoogopgaande wand van monumentale beuk. Vermoedelijk is dit het restant van de aankleding van de oude ingang zoals zichtbaar op historische foto's.</p> <p>Aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de bomen hebben een vrij laag vertakte kroon met veel dubbele toppen; - het betreffen monumentale bomen met bij de leeftijd passende aandachtspunten als holtes en zware gesteltakken; - de bomen hebben in het verleden niet altijd adequate verzorging gehad waardoor veel grote snoeiwonden welke niet inkapselen. 	<p>Enmalig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ 1x 4 jaar snoei en verzorging, 8 stuks (10-20 m¹)
<p>- zuidoost en zuidzijde, linden 6 + 10 stuks</p>	<p>R Historische stonden boven de singel aan de oost- en zuidzijde een wand van bomen in enkele rij (vermoedelijk linde of iep). Deze zijn begin vorige eeuw verjongd met nieuwe lindes.</p> <p>Aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de bomen aan de zuidzijde hebben een brede zoom van wortelopslag rond de voet welke regelmatig afgezet wordt (verhoogde snoeifactor); - bij de aanpassing van de verharding van het buitenpad is het nieuwe asfalt erg strak op de bomen gelegd, aandacht voor regelmatige controle op verloop van de bomen als gevolg van aanpassingen in zuurstof en watertoevoer; - diverse bomen met grote snoeiwonden als gevolg snoei van te zwaar ontwikkelde takken. Deze wonden zijn zo groot dat ze niet inkapselen en inrotten; - aan de oostzijde 2 bomen welke later zijn ingeboet 	<p>Periodiek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ 1x 4 jaar snoei en verzorging, 16 stuks (10-20 m¹) ○ daarbij ook de opslag op stamvoet en stam verwijderen
<p>- zuidoosthoek, bruine beuk</p>	<p>M In de zuidoosthoek van de oude singel een bruine beuk welke solitair is opgegroeid. Bij uitbreiding van het kerkhof is hier het verbindingspad gelegd.</p> <p>Aandachtspunten:</p>	<p>Enmalig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ 1x 6 jaar snoei en verzorging 1 stuks (>20 m¹) ○ daarbij aandacht voor grondige controle op aantastingen op de stamvoet en de snoeiwond; ○ tevens met beleid ingrijpen in de opslag op de snoeiwond omdat de boom hier blijvend energie nodig heeft om verbranding tegen te gaan

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Kerkhof
	<ul style="list-style-type: none"> - ook bij deze boom is bij aanpassing van het pad erg strak op de stam gewerkt. Dit heeft zeker tot wortelschade geleid en kan op termijn leiden tot aantasting op verzwakkingen; - tevens is aan de begraafplaatszijde (west) een oude zijtak verwijderd die qua omvang eigenlijk te groot was, de snoeiwond zal niet meer inkapselen; - op de snoeiwond veel stamopslag als gevolg van een poging van de boom om verbranding tegen te gaan. 		
<u>92.12 Waterpartijen en waterlopen</u>			
- buitensloot oostzijde, 59 m ²	R De kadastrale begrenzing van het monument valt precies over de rand van de sloot welke historisch om de oost en zuidzijde van het kerkhof lag. Aan de oostzijde ligt thans een dierenweide van waaruit de watergang te beheren is.	Jaarlijks: ○ rekening houden met uithalen overmatige plantengroei om verlanding en begroeiing langs de oeverlijn te voorkomen (machinaal vanaf overzijde) 59 m ²	
- sloot zuidzijde, 112 m ²	G Restant van de watergang langs buitenzijde van het oude kerkhof. Bij aanleg van de uitbreiding is aan beide zijden een pad over een duiker aangelegd.	Jaarlijks: ○ rekening houden met uithalen overmatige plantengroei om verlanding en begroeiing langs de oeverlijn te voorkomen (machinaal vanaf overzijde) 112 m ²	
<u>92.13 Wegen, paden, terrassen en bruggen</u>			
<i>Bestrate paden</i>			
- aanvang pad, klinkers, 110 m ² lengte 34 m ¹ breedte 3,40 m ¹	G Pad vanaf de gietijzeren ingangspoort tot toiletgebouw aan de westzijde uit klinkers in visgraatverband. Aan de buitenzijde opgesloten met betonnen banden. Aan de zijde van het grafveld een dunne verdiepte betonnen opsluitband.	Jaarlijks: ○ 2x blad ruimen, 1,1 are ○ 2x op milieuvriendelijke wijze onkruidvrij maken, 110 m ² ○ 1x graskant steken zijde grafveld, 34 m ¹	
- pad naar toreningang, Friese geeltjes, 14,85 m ² lengte 9 m ¹ breedte 1,65 m ¹	G Aftakking van het hoofdpad naar ingang van de kerk.	Jaarlijks: ○ 2x blad ruimen, 0,1 are ○ 2x op milieuvriendelijke wijze onkruidvrij maken, 14 m ² ○ 1x graskant steken, 18 m ¹	
- buitenpad om het kerkhof, asphalt, 339 m ² lengte 173 m ¹ breedte 1,96 m ¹	G Het oorspronkelijke schelpenpad langs de buitenzijde van het grafveld is recent geasfalteerd. Het ligt met een verloren bekisting iets verdiept ten opzichte van het grafveld. Qua beeldkwaliteit wat jammer is helaas voor en kale afwerking gekozen wat afsteekt ten opzichte van het oorspronkelijke schelpenpad.	Jaarlijks: ○ 2x blad ruimen, 3,4 are ○ 2x op milieuvriendelijke wijze onkruidvrij maken, 339 m ² ○ 1x graskanten steken langs grafveld 165, m ¹	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
<p><i>Schelpen- en grindpaden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - schelpenband om kerk, 52 m² lengte 80 m¹ breedte 0,65 m¹ 	<p>G Om de kerk een spatrand en pad langs de grafrijen uit schelpen.</p> <p>Aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ter plaatse van de ingang aan de zuidzijde van de kerk een rood zandstenen sarcofaagdeksel. <p>Aandacht bij gebruik chemische middelen of branden van onkruid;</p> <ul style="list-style-type: none"> - gevoelig voor ingroei vanuit de grasrand. 	<p>Jaarlijks:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ 2x blad ruimen, 0,52 are ○ 2x op milieuvriendelijke wijze onkruidvrij maken, 52 m² ○ 2x graskanten knippen (loopschaar tijdens grasmaaien), 80 m¹ ○ 1x graskanten steken 80, m¹ ○ plaatselijk aanvullen van schelpen, 2,6 m²

Foto 01. Kerkhof gezien vanaf het noordwesten. Op de voorgrond de oude beukenhaag als afscheiding.

Foto 02. Kerkhof ten noorden van de kerk. Op de achtergrond de wand uit monumentale beuken welke naast de oorspronkelijke ingang stonden.

Foto 03. Zicht naar het zuiden van voor de toren. Als overgang naar de uitbreiding de oude wand van linden.

Foto 04. Overzicht vanaf de zuidzijde. Langs het pad de sloot en de wand met linden..

Foto 05. Het grafveld loopt af richting het buitenpad.

Foto 06. Baarhuisje in de zuidoosthoek.

Foto 07. In het midden van de haag aan de noordzijde een gat als gevolg van ingroei van hulst ingeboet na beschadiging..

Foto 08. De linden aan de oostzijde als restant van de opgaande wand.

Foto 09. Bruine beuk op de zuidoosthoek. Een pruk van wondopslag op de stam.

Foto 10. Pad naar de toren.

